

Мања Ђурић

Факултет политичких наука, Универзитет у Бањој Луци

ОДНОС ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРЕМА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ

Сажетак

Истраживање у овом раду обухвата утицај Европске уније на регион Западног Балкана¹⁾ кроз програме и доступност фондова претприступне помоћи, те проучавање и анализу тенденција и услова у савременом свијету интеграционих процеса утврђујући потенцијале, предности и перспективе за регион које из ових услова произилазе. Истражена је неопходност регионалне сарадње земаља региона Западног Балкана, директна и индиректна финансијска помоћ кроз програме и донације, те различите форме трговинских и тарифних преференцијала којима Европска унија утиче на државе у процесу интеграције. У истраживању су анализирани различити теоријски приступи европској интеграцији и процеси који се одвијају у пракси.

Напредак у европским интеграционим процесима се огледа у сталном процесу проширења Европске уније. Стабилност институција које осигуравају демократију, владавину права, поштовање људских права и заштиту мањина, постојање функционалне тржишне привреде, способне да се носи са притиском конкуренције и тржишним снагама унутар Уније, способност преузимања обавеза чланства, укључујући приврженост циљевима политичке, економске и монетарне уније оквирни су услови које све државе морају задовољити у циљу стицања статуса пуноправног члана Европске уније.

1) Западни Балкан подразумијева подручје западно од Грчке и јужно од Словеније. Обухвата Албанију, Босну и Херцеговину, Црну Гору, Хрватску, Македонију и Србију.

Кључне ријечи: Европска унија; Западни Балкан; интеграција; фондови помоћи: Ина, Кардс, Фар;

Процес ширења европских интеграција упоредан је и конвергентан од самог оснивања Европске уније. Изазови проширења указују на позитиван утицај на економски раст, пораст инвестиција држава чланица најчешће у секторе банкарства, енергије и телекомуникација, аутоиндустрије и отварања трговачких ланаца што утиче на развој инфраструктуре у новим чланицама. Комбиновани инпут нових технологија и финансијских инвестиција, води реструктурирању старих и развоју нових индустрија ових земаља. Успостављање европских стандарда хармонизације укупног законодавства, води порасту конкурентности и погодује развоју пословног окружења.

Све земље Западног Балкана биле су директно или индиректно погођене ратним сукобима. Послије рата и санкција покренути су програми обнове али они нису дали очекиване резултате иако су земље региона добиле 20 милијарди еура помоћи у периоду 1996-2004 године. Програми су допринијели обнови фабрика, историјских споменика, повећали су макроекономску стабилност али нису успјели обновити покидане привредне везе, покренути профитабилне послове или привући већа страна улагања.

Дошло је и до парадоксалне ситуације да су чланице Европске уније постале неке источноевропске државе које су прије двадесет година заостајале за бившом Југославијом. Земље Западног Балкана се кроз посебну стратегију Процес стабилизације и придруживања, а од 2004. године и кроз Европско партнерство, те уз европске програме подршке подстичу на стабилизацију друштвеног, економског, социјалног, тржишног и сваког другог аспекта, да би се тек након тога стекли услови за постепено приступање Европској унији.

У Луксембургу 1997. године Савјет министара Европске уније је утврдио заједничку стратегију према земљама Западног Балкана. Стратегија је добила назив Регионални приступ. Један од разлога јединственог приступа овим земљама је потреба очувања безбједности и стабилности у региону гдје су се недавно одвијали оружани сукоби. Европска унија је утврдила и тзв. политику условљености којом се постављају одређени захтјеви пред све земље региона, то су општи услови и пред сваку државу појединачно, то су специфични услови. Регионални приступ је 1999. године еволу-

ирао у Процес стабилизације и придруживања. Државе обухваћене овим процесом су потенцијални кандидати за чланство у Унији.

ПРОГРАМ КАРДС

Као помоћ земљама Западног Балкана за учешће у Процесу стабилизације и придруживања, Европска унија је у децембру 2000. активирала финансијски програм помоћи под називом Кардс (Програм помоћи заједнице за обнову, развој и стабилизацију) а од 2007. године скоро сви фондови за помоћ кандидатима и потенцијалним кандидатима обједињени су у оквиру програма IPA за претприступну помоћ.²⁾

Табела (1) Средства издвојена из CARDS програма према државама корисницама, за период од 2001. до 2003. године³⁾

Средства издвојена из CARDS програма					
Држава	2001.	2002.	2003.	УКУПНО	%
Албанија	37.500,000	44.900,000	46.500,000	128.900,000	7%
БиХ	105.230,000	85.207,295	75.234,894	265.672,189	15%
Црна Гора	17.702,169	13.000,000	13.500,000	44.202,169	2%
Хрватска	57.821,570	59.000,000	62.000,000	178.821,570	10%
Косово	149.500,000	137.900,000	49.000,000	336.400,000	19%
Македонија	56.317,718	36.500,000	38.500,000	131.317,718	7%
Србија	198.825,349	179.707,783	229.000,000	607.533,132	34%
Регионални програми	20.000,000	43.500,000	31.500,000	95.000,000	5%
УКУПНО	642.896,806	599.715,078	545.234,894	1.787.846,778	100%

Директивом Европског савјета бр. 2666/2000 донесена је Одлука о издвајању средстава од 4,65 милијарди еура која ће се реализовати до 2006. године. Овим програмом замјењен је програм Фар (*енг. PHARE). Средства добијена кроз Кардс су бесповратна.

2) Више о Инструменту за претприступну помоћ IPA на страници:

http://www.euroopa.ba/files/docs/publications/bh/IPA_brosura_2009_bh.pdf

3) Извор: Процјена помоћи државама Западног Балкана према уредби CARDS 2666/2000. Љерка Минтас-Ходак, *Увод у Европску унију*, Мате, Загреб, 2004, стр. 322.

Директни корисници су били државне институције на свим нивоима, јавне институције, организације које пружају помоћ пословним субјектима, удружења, фондације и невладине организације.

Средства помоћи кроз програм Кардс била су намијењена за:

- обнову, повратак избјеглица и расељених лица и стабилизацију региона Западног Балкана,
- стварање институционалног и правног оквира за подршку демократији, владавини права и заштити људских и мањинских права, консолидацији цивилног друштва, независности медија и јачању мјера за борбу против организованог криминала,
- одрживи економски развој и тржишно орјентисане економске реформе,
- друштвени развој са посебним нагласком на смањење сиромаштва, једнакост полова, образовање, стручно усавршавање и заштиту животне средине,
- развој тјешњих веза између земаља корисника као и између тих земаља и Европске уније и земаља кандидата за чланство у Европској унији,
- јачање регионалне, међудржавне, прекограничне и међурегионалне сарадње између земаља корисника као и између њих и Европске уније и других земаља у региону.

Кардс је био подијељен у двије компоненте: националну и регионалну. Кроз националну компоненту помоћ је усмјерена на пет приоритета:

1. демократску стабилизацију,
2. институционално јачање,
3. економски и социјални развој,
4. животна средина и природни ресурси,
5. правосуђе и унутрашњи послови.

Регионална компонента је обухватала:

1. интегрално управљање границама,
2. подршку демократској стабилизацији,
3. изградњу државних институција,
4. јачање регионалне инфраструктуре,
5. заштиту животне средине.

РЕГИОНАЛНИ ПРИСТУП

Након краја хладног рата државе Централне и Источне Европе су се окренуле транзицији и чланству у Европској унији док су се земље Западног Балкана окренуле дезинтеграцији и сукобима. То је и један од главних разлога посебно обликованог приступа Европске уније овом региону. Најважнији принципи развоја односа Европске уније са државама региона су остали исти какви су били и према земљама Централне и Источне Европе и то: неопходност промовисања демократије, владавина права, подстицање економске трансформације, унапређење регионалне сарадње и дефинисање принципа за успостављање уговорних односа који су једнаки за све државе Западног Балкана.

Почетни приступ Европске уније је био у виду закључивања споразума о сарадњи и трговини који је 1992. закључен са Албанијом а 1998. године са Македонијом и креирање система аутономних трговинских преференцијала као и неопходне финансијске и техничке подршке кроз фондове Фар и Кардс Напредак у процесу стабилизације и придруживања држава региона Западног Балкана условљен је испуњавањем обавеза подијељених у три групе.

Прву групу чине општи услови за све државе које желе чланство у Европској унији и који су дефинисани критеријумима из Копенхагена и Мадрида. Другу групу чине специфични и заједнички услови а прије свега поштовање мировних споразума и сарадња са Међународним кривичним судом за ратне злочине почињене на територији бивше Југославије. Трећа група услова се односи на конкретне услове за сваку појединачну државу региона.

ПРОЦЕС СТАБИЛИЗАЦИЈЕ И ПРИДРУЖИВАЊА

Европска комисија је у мају 1999. године предложила посебан приступ према земљама Западног Балкана под називом Процес стабилизације и придруживања (*енг. *Stabilization and Association Process – SAP*). Савјет министара Европске уније је прихватио приједлог у јуну 1999. године и процес је отворен за државе Западног Балкана а то су: Албанија, Босна и Херцеговина, Македонија, Србија, Црна Гора и Хрватска. Термин Западни Балкан је политич-

ки и користи се за разликовање ове групе држава од ранијих које су већ успоставиле односе са Европском унијом.⁴⁾

Циљ процеса стабилизације и придруживања је успостављање регионалне и билатералне активности како би се постигла прво стабилизација а потом придруживање Унији, уз одржавање уравнотеженог напретка ових држава. Процес стабилизације и придруживања почива на неколико инструмената од којих је најважнији Споразум о стабилизацији и придруживању (*енг. *Stabilization and Association Agreement - SAA*).

Процес стабилизације и придруживања је заснован и на инсистирању унапређења економских и трговинских односа унутар региона кроз либерализацију трговине и стварање зоне слободне трговине, развој постојеће буџетске, економске и финансијске помоћи за развој демократије, цивилног друштва, образовања, изградње институција уз помоћ европских фондова, пружање хуманитарне и сваке друге помоћи угроженим лицима, кориштење нових могућности сарадње и јакој регионалној повезаности. Приоритетни циљ овог процеса је стварање трајног мира, стабилности и економског прогреса а главни инструменти те политике су: Споразум о стабилизацији и придруживању, економска и финансијска помоћ кроз јединствени програм Кардс као главни финансијски инструмент за провођење реформи, демократизацију друштва на основама владавине права, развој политичког дијалога, сарадња у области правосуђа и унутрашњих послова те хуманитарна помоћ за избјеглице, повратнике и друге социјално угрожене особе.

Критеријуми из Копенхагена су услови за чланство у Европској унији, који су постављени на састанку Европског савјета у Копенхагену 1993. године. Ријеч је о три критеријума: политичком, економском и правном:

1. Политички - стабилност институција које осигуравају демократију, владавину права, поштовање људских права и заштиту мањина;
2. Економски - постојање функционалне тржишне привреде, способне да се носи са притиском конкуренције и тржишним снагама унутар Уније;

4) Државе кандидати за чланство у Европској унији су: Хрватска, Исланд, Македонија, Црна Гора и Турска.

Потенцијални кандидати су остале државе Западног Балкана и то: Албанија, Босна и Херцеговина и Србија.

3. Правни - способност преузимања обавеза чланства, укључујући приврженост циљевима политичке, економске и монетарне уније.⁵⁾

Критеријум из Мадрида је услов за чланство у Европској унији, који је постављен на састанку Европског савјета у Мадриду 1995. године. Ријеч је о додатном критеријуму за чланство у ЕУ критеријумима из Копенхагена (1993.). Овај критеријум односи се на прилагођавање административне структуре са циљем стварања услова за поступну и складну интеграцију. Подразумијева јачање административне способности и стварање ефикасног државног система управе за провођење *acquis communautaire*-а и других обавеза које произилазе из чланства у Европској унији. Критеријум из Мадрида назива се још административни критеријум.

У односу на инструменте регионалног приступа из кога је проистекао, процес стабилизације и придруживања доноси један квалитативно нови елемент у политику Европске уније у виду Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП).⁶⁾

ССП представља нову врсту уговорног односа којим Европска унија у замјену за испуњење одговарајућих предуслова, нуди извјеснију европску перспективу државама Западног Балкана. На овај начин су у обе димензије процеса стабилизације и придруживања, билатералној и регионалној, створени кључни предуслови да европска перспектива овог региона постане реална. Ове политичке промјене праћене су даљим јачањем политике Европске уније која се огледа у:

- унапређењу аутономних трговинских преференција;ла;
- програму ИРА који је замијенио досадашње програме и упроштио поступак за одобравање и просљеђивање финансијско-техничке помоћи;

5) Више о критеријумима из Копенхагена: адреса доступна 18.12.2011.

http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/accession_criteria_copenhagen_en.htm

6) Stabilization and Association Process (SAP), је први пут представљен у Документу Европске комисије упућеном Савјету министара и Европском парламенту, 26.05.1999. „Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the Stabilisation and Association Process for Countries of South-Eastern Europe: Bosnia and Herzegovina, Croatia, Federal Republic of Yugoslavia, Former Yugoslav Republic of Macedonia and Albania. COM (99) 235 final, 26.05.1999“. Текст је доступан на интернет адреси: <http://aei.pitt.edu/3571/>

- покретању посебног политичког форума који се огледа у одржавању самита шефова држава или влада држава чланица ЕУ и западнобалканских држава.

Док се Твининг (*енг. *Twinning*) програмом доприноси подизању нивоа административних способности, Тајекс (*енг. *Taiex*) програмом се пружа стручно-техничка помоћ у процесу усклађивања законодавства држава Западног Балкана са правним тековинама ⁷⁾Европске уније.

За Европску унију процес стабилизације и придруживања представља средиште политике према сусједном региону и оквир кроз који она може утицати на прилике у истом. Развијајући свеобухватну политику Европска унија настоји да након два неуспјешна покушаја почетком и крајем деведесетих, усмјери ова друштва у правцу ширих европских, политичких и економских интеграционих токова. Промовишући демократију, владавину права, поштовање људских и мањинских права, економску трансформацију и унапређење регионалне сарадње она на најбољи начин доприноси постизању овог циља. Економска, политичка и институционална стабилизација држава Западног Балкана је један од циљева споразума о стабилизацији и придруживању. Њиме се доприноси успостављању и јачању стабилног европског поретка заснованог на Европској унији као ослонцу. Назив овог споразума указује да је његово тежиште не само на стабилизацији већ и на придруживању.⁸⁾

Придруживање је такав облик сарадње која се постепено интензивира и у потпуности реализује (остварује) по истеку, споразумом предвиђеног, прелазног периода од, на примјер, шест или десет година.

Придруживањем се:

- унапређују политички односи између уговорних страна креирањем примјереног институционалног оквира за политички дијалог;
- подупиру реформски процеси у функцији успостављања конкурентне тржишне привреде и развоја складних економ-

7) Више о томе у публикацији *EU: Making it happen, Regions deliver growth and jobs*, Committee of the Regions of the European Union, European Commission, Directorate General for Regional Policy; 2007.

8) *Основни приказ Споразума о стабилизацији и придруживању*, Савјет министара БиХ, Дирекција за европске интеграције БиХ; Сарајево, 2008, стр.7;

- ских односа и сарадње, са перспективом успостављања зоне слободне трговине;
- подстиче регионална сарадња.

СПОРАЗУМ О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ

Примарни циљ Споразума о стабилности и придруживању је формално придруживање земаља Западног Балкана Европској унији у одређеном транзиционом периоду, током којег ће наведене земље постепено прилагођавати своје законодавство са најзначајнијим стандардима и правилима унутрашњег тржишта Европске уније. „То је олакшано увођењем институционалног оквира за политички дијалог, постепеним стварањем зоне слободне трговине, либерализацијом друмског саобраћаја, успостављањем регулационог оквира за кретање радника, пословно настањивање, пружање услуга и кретање капитала, као и уговорним формализовањем финансијске и техничке помоћи.“⁹⁾

Споразум о стабилности и придруживању представља уговорни однос између ЕУ и земаља Западног Балкана и правни основ цијелог процеса стабилности и придруживања. Кредителитет сваке од земаља региона која жели бити кандидат за приступање унији зависи од успјешности у имплементацији споразума. Када нека земља потпише споразум о стабилности и придруживању, то означава њену друштвено економску, демократску, легислативну и моралну припремљеност за добијање статуса потенцијалног кандидата и касније за приступање унији.¹⁰⁾

Структуру споразума о стабилности и придруживању чини преамбула и десет поглавља:

1. Општи принципи
2. Политички дијалог
3. Регионална сарадња
4. Слободно кретање робе
5. Кретање радника, пословно настањивање, пружање услуга, кретање капитала

9) Regional cooperation in the western Balkans: A policy priority for the European Union, The economic dimension of regional cooperation, European Communities, Belgium, 2005. стр. 4-7.

10) Вујо Вукмирица, Никола Шпирић: *Економска и монетарна интеграција Европе*, Бања Лука, 2005, стр. 363.

6. Усклађивање закона, спровођење закона и правила конкуренције
7. Правда, слобода и безбједност
8. Политике сарадње
9. Финансијска сарадња
10. Институционалне, опште и завршне одредбе¹¹⁾

Овим споразумом се предвиђа и успостављање зоне слободне трговине. Ступањем на снагу Споразума укидају се све царине, количинска ограничења, као и мјере са сличним дејством на извоз индустријских и пољопривредних производа у ЕУ. Одступање се јавља само у случају једног броја текстилних, пољопривредних и производа од челика. Такође, укидају се царине и количинска ограничења на увоз из Европске уније али тако да се одговарајућим анексима овог споразума одступа од пуне либерализације, пошто се царине на индустријске и пољопривредне споразуме постепено смањују до истека утврђеног прелазног периода.

Тржиште Европске уније се отвара далеко брже у корист придружених држава. Придруживање Европској унији као јединственом тржишту роба, капитала, услуга и људи, представља стратешки приоритет Босне и Херцеговине. Босна и Херцеговина је 16. јуна 2008. године потписала Споразум о стабилизацији и придруживању са Европском унијом.

РЕГИОНАЛНА САРАДЊА

Регионална сарадња основни је елемент европских интеграција од њиховог настанка и прве интеграције кроз Европску заједницу за угаљ у челик до данашње Европске уније. Она је незаобилазни инструмент привредне и социјалне стабилности Европе. Регионална сарадња је за земље процеса стабилизације и придруживања (Албанија, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија и Србија) један од кључних услова интеграције у Европску унију.

У складу са закључцима Европског савјета из Санта Марија де Феире (2000.), од земаља Западног Балкана затражено је закључивање међусобних споразума или конвенција о регионалној сарад-

11) *Изазови европских интеграција: часопис за право и економију европских интеграција*, Помирење и сарадња на западном Балкану, Службени гласник, Београд, 2010/10, стр. 148.

њи. Кључни подстицај регионалној сарадњи дао је Самит у Загребу (2000.) на којем су се лидери земаља Западног Балкана обавезали на потписивање споразума о билатералној и регионалној сарадњи.

Ти споразуми укључују: међусобни политички дијалог, стварање зоне слободне трговине, тијесну сарадњу у области правосуђа и унутрашњих послова, заједничко сузбијање организованог криминала, корупције и свих других незаконитих дјела и илегалне прекограничне трговине.

Обавезу регионалне сарадње земље процеса стабилизације и придруживања преузимају и успостављањем билатералних односа са Европском унијом која им је постављена као предуслов даљњег развоја међусобних односа земље потписнице и Европске уније.

Регионална сарадња је основни индикатор спремности неке земље да се интегрише у ЕУ и представља дио посебних политичких критеријума у Споразуму о стабилизацији и придруживању. Придруживање Европској унији ће ићи у корак са развојем регионалне сарадње на Западном Балкану слиједећи модел интеграције и сарадње у самој Европској унији. „Различити разлози политички, економски и безбједносни чине регионалну сарадњу на Западном Балкану битном и међусобно су тијесно испреплетени“¹²⁾

ПОМОЋ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ДРЖАВАМА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА

Дугогодишња координација финансијске помоћи за земље Западног Балкана показује јаку улогу Европске уније у обезбјеђивању финансијских средстава за земље овог региона. Под покровитељством Уније организовано је неколико донаторских конференција у којој су прикупљена средства за поједине земље региона и за појединачне пројекте. Донације из Европске уније представљају најважнији извор финансијске подршке земљама региона.

12) Подаци преузети са званичног сајта Европске уније:

www.europa.eu.int/comm/europeaid/reports/aidco_2000_annual_report_balkans_en.pdf

Табела (2): Помоћ Европске уније државама Западног Балкана у периоду (1991-2001) у милионима еура

Држава /	Албанија	БиХ	Хрватска	Србија, Црна Гора и Косово	Македонија
Година					
1991-1994	368,13	495,47	204,86	170,62	101,52
1995	70,15	216,38	38,74	39,95	34,43
1996	75,25	442,42	33,56	24,47	25,00
1997	97,90	360,86	26,96	18,13	58,71
1998	54,30	295,25	24,14	37,24	40,48
1999	205,24	233,95	18,63	384,01	108,61
2000	41,29	115,83	19,62	798,71	47,07
2001	44,50	131,78	61,48	899,45	85,75
Укупно	956,76	2.291,93	427,99	2372,58	501,57

Примарни фокус на Западном Балкану је финансирање реконструкције инфраструктуре која се сматра кључном компонентом у развоју региона.

Европска инвестициона банка финансира пројекте који обухватају реконструкцију путева, железница, лука, аеродрома и струјних инсталација, које су оштећене или запостављене током рата у БиХ и које су од највећег значаја за обнову економских и социјалних веза између земаља у региону.

Европска инвестициона банка може да обезбиједи финансирање не само у традиционалним секторима инфраструктуре саобраћај, енергија, телекомуникације, животна средина, мала и средња предузећа већ и пројекте из области здравства, образовања, информисања и иновација.

Земље региона имају заједничке интересе и комплементарне потребе у реконструкцији и развоју транспортне и енергетске инфраструктуре. Главни критеријум у њиховој инвестиционој стратегији је да, поред испуњавања техничких, економских и еколошких захтјева, пројекти имају регионални карактер и да допринесе завршавању трансевропских рута.

Главне препреке у развоју транспортне инфраструктуре заједничке су за већину земаља у региону: ниски институционални капацитети, слабо планирање и одржавање путева и ограничене фискалне могућности. Потребно је уложити велики напор за уна-

пређење саобраћајне везе у свим секторима (путева, железница, поморског, ријечног и ваздушног саобраћаја).

Привлачењу подршке међународних инвеститора могу допринијети координиране активности прекограничног карактера који би успоставили цјеловиту политику на основу заједничког интереса. Регионална сарадња у саобраћају на Западном Балкану је усмјерена на начин који је битан за европску интеграцију региона, стварање информационе базе о функционисању основне регионалне саобраћајне мреже и развијање програма мјера за развој управљања основном мрежом.

Основна стратегија за све вишегодишње планове развоја транспортне инфраструктуре обухвата: подстицање регионалних интереса путем усаглашавања са другим активностима, подстицање економског развоја путем бољег баланса између различитих врста саобраћаја, побољшање управљачких активности у сектору саобраћаја како би се обезбиједила финансијска одрживост, обезбјеђивање боље социјалне интеграције, повећавање безбједности у саобраћају, усвајање заједничких техничких стандарда и приближавање региона интегрисаном европском саобраћајном тржишту.

Регионалне иницијативе као механизми Европске уније усмјерени на умрежавање Западног Балкана ради лакше интеграције, повезане су са нестанком СФРЈ, односно крајем рата у Босни и Херцеговини а касније и на Косову и потребом да се редифинише нови систем односа у региону укључујући и међусобну сарадњу.¹³⁾

Циљ регионалних иницијатива је развој регионалне сарадње као основе за економски развој, политичку и економску стабилизацију. Активности већине иницијатива обухватају два нивоа: политички и експертски односно технички. Највиши политички ниво представљају самити шефова држава или влада који се одржавају једном годишње. Сарадња на техничком нивоу се обавља у оквиру пратећих органа регионалних иницијатива која чине високи функционери (комитет националних координатора, заједнички комитет, комитет високих званичника, комитет политичких директора и сл.).

Прекогранична сарадња је стимулисала привреду и смањила изолацију јачањем заједничких институционалних мрежа и капа-

13) За више информација о регионалним иницијативама погледати у књизи: Јасминка Кроња, Душко Лопандић: *Регионалне иницијативе и мултилатерална сарадња на Балкану*, 2. изд., Европски покрет Србија, Friedrich Ebert Stiftung, Београд, 2010.

цитета људских ресурса. Фокус је на остваривању друштвене и економске кохезије кроз активности којима се унапређују физичка, пословна, друштвена и институционална инфраструктура и капацитети. Она је стимулисала одрживи развој прекограничних области, њене економске, културне, природне и људске ресурсе и потенцијале кроз јачање капацитета људских ресурса и заједничких мрежа институција у локалним заједницама, те код локалних и приватних актера. Посебно је утврђен један приоритет у смислу интервенција у прекограничној сарадњи а то је пружање подршке стварању заједничког друштвено-економског окружења за људе и заједнице.

Својим утицајем Европска унија доприноси економском напретку и обнови подстичући приватне и предузетничке иницијативе на Западном Балкану. Помоћ се остварује на више начина а нарочито директним улагањима у приватна или државна предузећа и банке или суфинансирањем улагања у предузећа. Европске финансијске институције обезбјеђују техничку помоћ за припрему, финансирање и спровођење одређених инвестиционих пројеката или пројеката развоја тржишта капитала. Остали приоритети су помоћ правосуђу, људским правима, социјалној укључивости и заштити мањина и избјеглица.

Средства из претприступних програма помоћи су усмјерена и на економски развој и стварање радних мјеста, усклађивање образовног система са потребама тржишта рада, те реформу система јавног здравства. Претприступни програми не омогућавају само Европској унији да оствари утицај од улагања у помагању државама на путу према чланству. Они омогућавају Европској унији оквир за управљање и поступну децентрализацију и делегирање управљања на државе кориснице.

Инструменти подршке Европске уније представљају снажну везу између буџетског и политичког аспекта проширења те показују државама шта могу очекивати у смислу помоћи и на тај начин појачавају упутства која Европска унија даје државама кандидатима и потенцијалним кандидатима о приоритетима које би требали слиједити.

Претприступним програмима је финансирано предузимање мјера које воде рационалнијем кориштењу ресурса, кроз смањење губитака, побољшање ефикасности, смањење оперативних трошкова и трошкова одржавања као и повећања квалитете и цијелокупног економског развоја региона.

Помоћ из програма Кардс имала је за циљ да обезбједи помоћ државама Западног Балкана у остваривању њихових политичких и економских циљева приступања Европској унији. Захваљујући овом програму омогућено је смањење сиромаштва, развој регионалне, транснационалне, прекограничне, унутаррегионалне сарадње, али и односа са садашњим и будућим чланицама Европске уније.

Сумирајући резултате истраживања о односу Европске уније према региону Западног Балкана јасно се показало да Унија преко својих институција и програмима финансијске подршке подстиче ефикасну регионалну сарадњу региона, која ће омогућити координисани развој ових земаља у складу са савременим тенденцијама интеграције. Регионална сарадња је кључна повезница јер је велика илузија да се у Европу може одвојено или конкурентски. Воз за Брисел иде преко Сарајева, Загреба, Скопља, Тиране, Подгорице и Београда.

Manja Djuric

EUROPEAN UNIONS RELATIONS TOWARDS THE WESTERN BALKANS

Summary

Research in this paper includes the impact of the European Union in the Western Balkans through the programs and the availability of pre-accession funds, and the study and analysis of trends and conditions in the modern world integration processes identifying potential benefits and prospects for the region that arise from these conditions. We also analyzed the necessity of regional cooperation in the Western Balkans region, direct and indirect financial assistance through programs and grants, and various forms of trade and tariff preferences which the European Union affects the state in the process of integration. The study analyzed different theoretical approaches to European integration and the processes taking place in practice.

Progress in European integration processes is reflected in the continuing process of EU enlargement. The stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, respect for human rights and protection of minorities, the existence of a functioning market economy able to cope with competitive pressure and market forces within the Union, the ability to assume obligations of membership including adherence to the aims of political, economic and monetary union framework are requirements that all states

must meet in order to obtain the status of full member of the European Union.

Key Words: European Union, the Western Balkans; integration; Assistance Funds: IPA, CARDS, PHARE;

ЛИТЕРАТУРА

- Вукмирица, Вујо, Шпирић, Никола: *Економска и монетарна интеграција Европе*; Бања Лука, 2005.
- Дезмон, Динан: *Мењање Европе – историја Европске уније*, превод Тања Мишчевић, Душан Игњатовић, Службени гласник, Београд, 2010.
- *Изазови европских интеграција: часопис за право и економију европских интеграција*, «Помирење и сарадња на западном Балкану», Службени гласник, Београд, 2010.
- Кроња, Јасминка, Лопандић, Душко: *Регионалне иницијативе и мултилатерална сарадња на Балкану*, 2. изд., Европски покрет Србија, Friedrich Ebert Stiftung, Београд, 2010.
- Лопандић, Душко: *Реформа Европске уније, Западни Балкан и Србија: закаснела интеграција*, Европски центар за мир и развој, Београд, 2007.
- Лопандић, Душко, Бисенић, Драган: *Придруживање Европској унији*, зборник радова, Медија центар, Београд, 2004.
- *Makin it happen, Regions deliver growth and jobs*, Committee of the Regions of the European union, European Commission, Directorate General for Regional Policy; 2007.
- Медовић, Владимир: *Споразум о стабилизацији и придруживању - са праксом Суда правде ЕУ*, 1. изд., Службени гласник, Београд, 2011.
- Минић, Јелица, Кроња, Јасминка: *Регионална сарадња за развој и европску интеграцију*, Европски покрет у Србији, Београд, 2007.
- Минтас-Ходак, Љерка: *Увод у Еуропску унију*, Мате, Загреб, 2004.
- Минтас-Ходак Љерка: *Еуропска унија*, Мате, Загреб, 2011.
- Мишчевић, Тања: *Уговор из Лисабона – сигурна лука или почетак новог путовања*, Службени гласник, Београд, 2010.
- Мишчевић, Тања: *Придруживање Европској унији*, Службени гласник, Београд, 2009.
- McCormick J.: *Разумјети Еуропску унију*, Мате, Загреб, 2010.
- *Основни приказ Споразума о стабилизацији и придруживању*, Савјет министара БиХ, ДЕИ, Арка прес, Сарајево, септембар, 2008.
- Прокопијевић, Мирослав: *Европска унија - увод*, Службени гласник, Београд, 2009.

- *Регионална политика Европске уније*, Канцеларија за придруживање Европској унији, Влада Републике Србије, Београд, 2004.
- Саопштење комисије Европском парламенту и Савјету министара ЕУ – *Западни Балкан: Јачање европске перспективе*, Комисија Европских заједница, Брисел, 5.3.2008.
- *Спремност за стабилизацију и способност придруживања са ЕУ*, Вањскополитичка иницијатива БиХ, Радна група-политичка анализа, Сарајево, март 2006.
- Станчевић, Веран: *Регион као развојна перспектива у Европској унији*, Службени гласник, Београд, 2009.
- Фуше, Мишел: *Европска унија пола века касније: стање и сценарији обнове*, превод Предраг Симић, Службени гласник, Београд, 2009.
- Хикс, Сајмон: *Политички систем Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007.
- Црнобрња, Михаило: *Европска унија - првих 50 година*, зборник радова, Фефа, Београд, 2008.

ИНТЕРНЕТ

- ЕУРОСТАТ - статистички одсијек Европске уније
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
- Инструмент за претприступну помоћ IPA:
- http://www.europa.ba/files/docs/publications/bh/IPA_brosura_2009_bh.pdf
- Странице Европске уније:
- <http://europa.eu/>
- Странице Европске Комисије за проширење Уније:
- http://ec.europa.eu/enlargement/index_en.htm

Resume

This paper explores the necessity of regional cooperation, direct and indirect financial assistance through programs and grants, which affects the European Union countries in the integration process. The study analyzes the various theoretical approaches to European integration and the processes taking place in practice. The goal of research in this study was to confirm the thesis that regional cooperation in the Western Balkans as one of the most important prerequisites for membership contributes to coordinated economic development in line with contemporary trends of integration with emphasis on the economic impact of European financial institutions and regional policy in the European Union countries in the region Western Balkans.

Assistance from the CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization) aimed to provide assistance to countries of the Western Balkan

countries in achieving their political and economic goals of joining the European Union. This assistance, divided into regional and national component, was primarily intended for reconstruction and stabilization of the region, the return of refugees and displaced persons, and for creating an institutional and legal framework for the promotion of democracy and the rule of law, respect human and minority rights and fundamental freedoms, reconciliation, consolidation of civil society and independent media and strengthening institutional and legal framework to fight organized crime.

Pre-funded programs is taking measures that lead to more rational use of resources, by reducing losses, improving efficiency, reducing operating and maintenance costs and increase the quality and overall economic development.

Regional cooperation is also a prerequisite and a means of European integration, which is a major strategic goal of all Western Balkan countries. The EU is based on the principle of regional cooperation and the same principle as a mandatory requirement placed on the region's integration into the European Union. Regional cooperation can also be seen as preparation for future EU membership and should not be mistakenly seen as a substitute for integration into the Union. The European Union itself out as the most successful case of regional integration. Her experience shows how regional cooperation, which was initially based on economic forces, can help to overcome not only economic but also political and security differences.